

Hírek, ismertetések

Összeállította: CSERNY TIBOR

Események, rendezvények

Beszámoló a IX. Összegytemi Terepgyakorlatról

Idén kilencedik alkalommal vettek részt hazánk földtudományi képzésekben részt vevő hallgatói földtani terepgyakorlaton. Augusztus 21. és 26. között tartalmas hetet tölthetett el az a 13 résztvevő, aki a programsorozatban először bemutatásra kerülő észak-magyarországi régió középső részét járta be. A rendezvény az indulástól fogva jó hangulatban telt, hiszen a résztvevők már nem először vágták kalapácsukat ebbe a vállalkozásba.

A 2011-ben létrejött programsorozat célja, hogy kiemelkedő hazai földtani szaktekintélyek közreműködésével a hazai földtudományi képzésben részt vevő egyetemi hallgatók részére, évente változó helyszínekkel, közös, nyári földtani terepgyakorlatot szervezzünk. A program során az elméleti háttérrel bíró hallgatókat komplex gondolkodásra és gyakorlati feladatok megoldására ösztönözzük a terepen, amellyel egyrészt látásmódjuk és problémamegoldó készségük fejlődik, másrészt a szakmában nélkülözhetetlen terepi tapasztalatokra tesznek szert. Célunk továbbá a hallgatók kapcsolati rendszerének bővítése is, valamint egy olyan szakmai műhely létrehozása, amely szervesen kötődik a Magyarhoni Földtani Társulathoz, a földtannal foglalkozó szakemberek szakmai közösségéhez.

A 9. Összegytemi Terepgyakorlat augusztus 21-én a Szent Gellért térről indult, ahol LEÉL-ÓSSY Szabolcs, a rá jellemző lelkesedéssel várta a résztvevőket. Elsőként a Gellért-hegy geológiájáról és kutatástörténetéről tartott előadást, majd a Gellért fürdő forrásait tekintettük meg, végül a hegy karsztos folyamatait és az urbanizáció következményeit tanulmányoztuk. A délután folyamán a metróvonalak építésének földtani vonatkozásaival, és a metróállomások díszítőköveivel ismerkedtünk meg. A napot a kisváb-hegyi kőfejtőben zártuk.

A második napot a 150 éve alapított Földtani Intézet 120 éves épületében töltöttük, ahol MAKÁDI László tárlatvezetése után SIMON István, KÓNYA Péter, BESNYI Anikó és VIGH Csaba vezetett körbe a laboratóriumokban. Délután BUDAI Tamás a Budai-hegység földtani felépítését mutatta be Zugligeti példákban. A nap végén Tardos felé vettük az irányt, ahol továbbiakban a szállásunk volt.

Pénteken SZEBERÉNYI József vezetésével a Dunakanyar teraszainak pleisztocén és miocén kavicsainak szétválogatásába próbálhattuk ki magunkat, majd pedig paleotalajokat tanulmányoztunk az itt található löszökben, végül öskörnyezeti rekonstrukciót próbáltunk meg felvázolni.

A hétvége első napját BOTKA Dániel a Gerecse hegység ősmaradványait mutatta be tardosbányai, süttöi és neszmélyi példákban keresztül. Vasárnap GÁL Péter és LANGE Thomas a Nagybörzsöny geológiájával ismertette meg a résztvevőket, kiemelve az érceledést, és annak ásványfázisait.

Hétfői záró napunkon, SELMECZI Ildikó az Úny–Máriaalom közötti homokbánya ősmaradványait és a biatorbágyi Nyakas-kő őslévilágát mutatta be, majd PALOTÁS Klára a sóskúti mészkőbánya földtani érdekességeivel ismertetett meg bennünket.

A terepgyakorlat támogatói a Magyarhoni Földtani Társulat, a Magyar Bányászati és Földtani Szolgálat, Tardos Önkormányzata, O&GD Central Kft., Renszánsz Kőfaragó Zrt., Dekor-Stein Kő-

bánya Kft., Sóskúti Kőbánya Kft., Úny–Máriaalmi homokbánya voltak, akiknek köszönetünket fejezzük ki.

A résztvevő hallgatók hálásak SIMON Istvánnak és BOTKA Dánielnek a terepgyakorlat megszervezésért, továbbá a résztvevők aktív közreműködéséért.

SIMON István

Személyi hírek

Az államalapítás ünnepe, augusztus 20-a alkalmából, kiemelkedő színvonalú munkája elismeréseként Magyar Érdemrend Tisztikereszt polgári tagozat kitüntetésben részesült Dr. SZÜCS Péter bányamérnök, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, a Miskolci Egyetem Műszaki Földtudományi Karának dékánja, a kar Környezetgazdálkodási Intézete Hidrogeológiai–Mérnökgeológiai Intézeti Tanszékének egyetemi tanára. Prometheus-díjban részesült GOMBÁRNÉ FORGÁCS Gizella az MBFSZ munkatársa.

Szívből gratulálunk!

Gyászír

Fájdalommal tudatjuk, hogy elhunyt Dr. BAKSA Csaba a Társulat volt elnöke és LORBERER Árpád Ferenc hidrogeológus tagtársunk.

Emlékkük szívében és munkáikban tovább él!

Könyvismertetés

BABINSZKI Edit: 150 éves a Földtani Intézet

Kiadja a Magyar Bányászati és Földtani Szolgálat, Felelős kiadó: FANCSIK Tamás elnök, Budapest, 2019. 251 oldal.

Nem könnyű egy történelmi távlatlal rendelkező és rendkívül sokoldalú tevékenységet folytató kutatóintézet történetét egy tartalmilag kerek egészet alkotó könyvben összefoglalni. BABINSZKI Editnek, a könyv Szerzőjének sikerült. Ebben nyilvánvalóan szerepe van újságírói, filmrendezői gyakorlatának, de legfőképpen az Intézethez fűződő érzelmi kötődésének. Ez az érzelmi kapcsolat tetten érhető a könyv előszavában, ahol jelzi, hogy több mint egy évtizede osztozik „...az intézet mindennapi örömein és bánatain.” Nekem, aki ötven éve kötődöm valamilyen szinten a Földtani Intézethez, öröm volt kézbe venni a kiadványt.

A Szerző a könyv vezérfonalául a Földtani Intézet 1869. június 18-án kelt alapító okiratát választotta, ami alig vesztett valamit tartalmi aktualitásából az elmúlt 150 év alatt. A könyv egyes fejezetei követik az alapító okiratban lefektetett célkitűzések tematikáját, az ország geológiai megismerését célzó térképezési feladatoktól a gyűjtemények és laboratóriumok létesítésén át az ismeretterjesztésig. Külön fejezet foglalkozik az alapítás körülményeivel és az Intézet Stefánia úti székházának történetével.

A könyv, összehasonlítva az Intézet alapításának 100., majd 125. évfordulójára megjelent, mély szakmai tartalommal megtöltött művekkel, könnyedebb, olvasmányosabb, sokkal szélesebb olvasói körnek szóló alkotás. A Szerző hangsúlyozza is előszavában, hogy nem az elmúlt másfél évszázad kutatási eredményeinek összegzése volt a cél, bár számos fontos tudományos, szemé-

lyekhez kötött kutatási eredményt megtalálhatunk az egyes fejezetekben.

A 150 év történetét enciklopédia szerűen dolgozta fel a Szerző. Az álló, normál A4 méretet meghaladó, kemény kötésű album formátuma összhangban van a szerzői célkitűzésekkel, könnyen kezelhető, jól áttekinthető, a nagyszámú térkép reprodukció is jól olvasható. A számos tipográfiai leleménnyel tagolt szöveges részeket bőséges színes képi anyag egészíti ki és illusztrálja. A fejezetek címválasztása, mint „A kézzel színezett térképektől a digitális adatbázisokig”, vagy „A kalapáctól az okostelefonig”, vagy „A Bunsen-égőtől az optikai lumineszcens kormeghatározásig” könnyed stílusú, a téma iránt érdeklődő, nem szakember olvasók figyelmének felkeltését célozza.

Az egyes fejezeteken belül az időrendiség a Szerző vezérlő elve. A „150 év” című fejezet rövid összefoglalása az Intézet sokszínű, dicsőséggel és nehézségekkel váltakozó korszakainak. Bemutatja az egymást követő igazgatókat, azt, hogy a történelmi változások hogyan befolyásolták az Intézet működését, hogyan változtak a kutatás súlyponti kérdései, egészen a 2012. évi intézményi átalakítás következményéig.

A további fejezetek az Intézet legfontosabb feladatáról, a földtani térképezésről, az ásványinyersanyag-kutatásról, a gyűjteményekről, az anyagvizsgálatokat biztosító laboratóriumokról, a szakemberekkel és a nagyközönséggel történő kapcsolattartásról, benne a Könyvtárról, és végül LECHNER Ödön Art Geo Palotájáról szólnak, időrendben követve az egyes szakterületeken bekövetkezett másfél évszázados változásokat.

A Műszaki szerkesztők, Soós Borbála és Soós Katalin érdeme, hogy megoldották a párhuzamosan futó, egymáshoz lazán kötődő szövegrészek egységbe foglalását, ugyanakkor formai elkülönítését. Ehhez a betűméretek és betűszínek változtatásának eszközét használták. Az egyes fejezeteket a Szerző rövid, arany színű betűkkel szedett előszava vezeti be. Magát a törzsszöveget a sötét kék szín jelzi. A keretes írások egy része kék színű, ebben főleg az Intézet működésével kapcsolatos dokumentumok, ügyrendek kaptak helyet, de hasonló megjelenésűek azok a tematikus ismertetések, amik például a földtani térképekkel, az Alapszervei Programmal, az ImaGeo rendszerrel, önálló gyűjteményi egységekkel vagy egyedi őslénytani leletekkel kapcsolatosak. Szépiá színűek azok az írások, amik neves geológus elődeink, HANTKEN Miksa, az első igazgató, SEMSEY Andor, a legnagyobb mecénás, a kalandos életű NOPCSA Ferenc, a fellendülés időszakának igazgatója FÜLÖP József, vagy HÁMOR Géza, és számos jeles szakember életrajzi adatait, munkásságát mutatják be. Ugyanígy emelik ki a környezetből a különlegességnek számító, és az Intézet egyedi, vonzó munkahelyi környezetét igazoló „Családok a Földtani Intézetben” írásokat. Közöttük a BÖCKH János – BÖCKH Hugó, idősebb és ifjabb LÓCZY Lajos, és a két NOSZKY apa-fiú kapcsolatát, vagy a három generációs VOGL-FÖLDVÁRI családot.

A Szerző tovább színesítette a művet azzal, hogy közölte egy sor, szájhagyomány útján terjedő geológus nóta szövegét, olyanokat, mint az „EÖRVÖS Loránd egyetemem...”, „Alumíniumedény”, „Acetilén Jim”, és másokat, amiket a szakma, a közös egyetemi évek, a tanulmányok ihlettek.

A mű több mint felét kitevő képanyag egyszerűen lenyűgöző! Archív terepi felvételek, portrék, régi eszközök, térképek, reprodukciók, épületrészek színes kavalkádja a könyv, ami ugyanakkor szerves egészet alkot. A képek jelentős része — technikai okok miatt — sem jelent meg korábban kiadványban, így együtt pedig dokumentációs erővel bírnak, alátámasztva a Földtani Intézet egyedi, sokszínű

tevékenységét. A képek ma az MBFSZ gyűjteményében található, de ki kell emelni LANTOS Zoltán felvételeit az Intézet minden napjairól.

Olvasás után azzal a megnyugvással tehetjük le a könyvet, hogy a Szerző méltó emléket állított a Földtani Intézet megismételhetetlen, folytatás nélküli történetének.

BREZSNYÁNSZKY Károly

VARGA Andrea: Híd a kémiához. A földtudományok általános, szerves és fizikai kémiai alapjai

Egyetemi tankönyv (elektronikus tananyag), Szegedi Tudományegyetem, TTIK Földrajzi és Földtudományi Intézet, Szeged, 305 p.
(<https://http://eta.bibl.u-szeged.hu/2088/>)

A Szegedi Tudományegyetem Természettudományi és Informatikai Karán a Földtudományi BSc, a Földrajz BSc és az osztatlan földrajztanár szakokon az első évfolyam első szemeszterében kötelező „A földtudományok/földrajz kémiai alapjai” megnevezésű előadási kurzus. Igazodva a 21. század megváltozott igényeihez, illetve a természettudományos tárgyak közoktatási óraszámának csökkenéséhez, felmerült az igény egy olyan modern szemléletű tankönyv fejlesztésére, ami földtudományi példákon keresztül tárgyalja a legfontosabb kémiai háttérismereteket. Ebből a célból készítette el az SZTE TTIK Földrajzi és Földtudományi Intézet Ásványtani, Geokémiai és Kőzettani Tanszékének munkatársa, Dr. RAUCSIKÉ Dr. VARGA Andrea (egyetemi adjunktus, Földtudományi BSc szak mentor-tanácsadó, okleveles kémia-földrajz-geológia spec. szakos középiskolai tanár, okleveles geológus) a „Híd a kémiához” című elektronikus tankönyvet (lektorálta: Prof. Dr. HETÉNYI Magdolna, professor emerita, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja), ami a legfontosabb általános, szerves és fizikai kémiai alapokat ismerteti.

A tanulásieredmény-alapú tananyagfejlesztés jegyében született, nyolc fejezetből álló, igényes, színes ábrákkal illusztrált tankönyv első három fejezete a kémiai (és bizonyos fizikai) elméleti ismeretek alapszintre hozását, a felzárkóztatást célozza meg, ezért a részismeretek alapjaira is kitér (pl. atom, elem, vegyület, munka, energia, pH fogalmának meghatározása). Ezt követően az anyag felépítésétől kiindulva az atomok elektronszerkezetének bemutatásán keresztül tárgyalja az elemek periódusos rendszerét, majd a kémiai kölcsönhatások jellemzőit, továbbá ezek hatását az anyag halmazállapotára és a természetben önként lejátszódó folyamatokra. Alapvető cél, hogy az összefüggések felismerésével komplex természettudományos látásmód (integrált kémiai, fizikai, természeti földrajzi és geológiai ismeretek) alakuljon ki. A szövegben kiemelt legfontosabb szakkifejezések az egyes fejezetek végén megtalálható fogalomtárban kaptak helyet. Az elméleti ismeretek elsajátítását, illetve gyakorlati alkalmazását számos önellenőrző kérdés segíti, amelyek megoldásait is megtaláljuk e tankönyvben. A szakkifejezések útvesztőjében történő eligazodást az angol–magyar kieszótár segíti.

Az elektronikus tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az Európai Unió támogatásával (projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014).

*Magyarhoni Földtani Társulat
Alföldi Területi Szervezete*